

KOCSIS NOÉMI
A DAJKA

Kocsis Noémi

A dajka

Gyermekeimnek

Barátságatlan, nyirkos volt még az alig-tavas.

Egy holló keringett az erdő fölött, sötét gombszemével azt figyelte, mozog-e odalent valami. Megbámult néhány bogarat, rágcsálót, meg nálánál kisebb madarat, aztán kiválasztott egy jókora bükkfát, s arra végre letelepedett. A fa aljában tényleg mozgott valami, azt figyelte, fejét ide-oda forgatva. Nem csúszómászó volt, és nem madárfióka. Tudta, mi az. Látott embert már eleget: a közeli faluból kijártak a földekre, fura, éles tárgyakat cipeltek a vállukon, máskor meg óriás, tehetetlen állatokat vonszoltak maguk után. Nem ijedt meg ettől sem – a fiatal parasztlánytól, aki sovány lapockáit a bükknek vetve hevert a maga alá gyűrt avarban. A nagy délutáni csendet kettévágó sikoltásába azonban úgy beleszédült a madár, hogy kis híján mellélépett az ágnak a karmos lábával.

Szinte gyerek volt a lány, emberszemnek legfeljebb tizenhat éves. Szoknyáját felhúzza kapaszkodott a két térdébe, s igyekezett mind jobban ülésbe húzódkodni. A holló nézte, mint dobálja magát odalent, újabb sikoltásokat hallatva. Tétovázva topogott: kell-e veszélytől tartani?

Ez az emberfajzat kétségkívül kínlódik. Itt, az erdőn folyvást jöttek-mentek, és mindig csináltak valamit, felriasztva maguk körül mindent. Madárfészkeket vertek le gyors, könnyörtelen munkával. Az apamadárnak egyből kitekérték a nyakát, szárnyát még helyben levágták, egy fa tövébe hajították. Nem törődtek a tojó panaszos vergődésével, pelyhes nyakuknál fogva szedték össze a fiókákat, s tömködték durva zsákokba. Hurkokat raktak ki a tisztásokra, nyulakat, mókusokat megfogni. És ami a csapdájukba került, nem sokáig várta sorsa erre vagy arra fordulását: hamar megjelent egy szurtos arcú, rongyos emberfajzat, és hiába karmolt, birkózott az állat, már vágták is el a torkát, hogy a nyakbőrnél megkezdve hántsa le róla az irhát, még ott helyben. Jó néhány ilyen száradt már fellógatva az ágakon.

Most azonban csupán a szél görgette por járt az ösvényen, más nem mutatkozott. A parasztlányból a sokadik üvöltésre formátlan húsdarab szakadt ki. Ettől egyből elterült – szinte halotti sápadtságú arcából kimeredő szeme egy pillantással a hollóra pihent. Amaz meg az imént megjelent kisebb testet figyelte, hogy tekereg csupasz féregként a lány lábainál. Szorosan zárt szeméhez tán csőr sem férhetne, hogy kivájja, pedig biztos jó falat.

Ez még mozog, tehát várni kell. A testecsken az apró karok-lábak összerándultak, mert szél kelt, s erősen maga előtt taszítva a kisebb ágakat-bogakat, elérte a soványka mellkast, és kíváncsi-gonoszul körbeszimatolta. Mintha csak kérdezné, ez az ismeretlen akármi hogyan nem gurul arrébb az ő hatalmától?

A lány kitapogatta az avarból a magával hozott, kiélesztett kődarabot, és lesújtott a köldökzsinórra, ami még a gyerek életéhez bogozta. Egyszer, kétszer – csak a harmadik ütésre vált szét a porcos kígyótekervény, de a lány nem volt elégedett: a fájdalomra és a kismacska nyekergésére emlékeztető gyermeksírássra sem ügyelve végül tíz körömmel tépte az utolsóként épen maradt zsinórdarabot. Aztán összeszorított szájjal újra nekifeszült a térdeinek.

Halkan, de kivehetően harangkolompolás hallatszott. Nem lehetett messze a falu, ahonnan időről időre megérkezik egy-egy ilyen, rongyos szoknyás alak, és fülsértő lármázásával felveri az erdő csendjét.

A lepény odaesett a földre, a gyerek mellé, aki teljesen kék volt a hidegtől. Nyöszörgött. A fiatal nő feltérdelt valahogy, az avarba markolt. Nem nézett a gyerekre, csak a hollóra. Úgy tapogatta ki az apró, nyögő száját, és tömte belé a sáros, kemény morzsalékot; addig, míg a levéldarabkák már hulltak vissza, kétfelé – csak akkor pillantott oda, a térdéhez, merev tekintettel. Felszedte a kiélesztett kődarabot, s elhajította, amennyire bírta. Vaskosabb, erős ágat keresett az avarból, s talpra vergődött, a szoknyáját meg összekötötte alul, a két lába között. Keservesen botorkált ki az ösvényre, a botra görnyedve, ágakba-bogakba kapaszkodva. A holló várt: majd biztosan visszajön, ilyenek ezek. Arra számítanak, elalszik a madár ébersége, s akkor hirtelen ugrással megkapják a két lábánál, s ki tudja, milyen módon végzik be az életét.

Ám ez a lány vissza sem pillantott. Rég eltűnt az ösvényről, mikor a holló két ággal lejjebb szállott, gombszemével mozgást keresve a fa aljában. De nem volt már ott semmi mozgás, csak két tenyéryi vérfolt sötétlett az avarban. Nézte egy ideig a holló, aztán csak tovarebbent. Prédának is hitvány az már.

Nem sokáig maradnak az ilyen foltok a földben. Sok évet megélt a holló, így érezte, tudta a csontjaiban, a csőrében, hogy amilyen idők vannak az erdőn így, kora tavasszal, a nyomokat úgyis rögtön összejárja az eső, meg a szél.

I.

Esküszöm Escargot^[1], nálad nagyobb lustát nem hordott még hátán a föld! Mér' nem hagytalak odahaza, édes Uramisten? Elhozlak az erdőbe, te vakarcs, hogy együtt hemperegjünk a jó szagú fűben, meg tépjük a kakukkfüvet. Aztán köthetnénk varádicskoszorút, meg milyen jó is lenne egymás mellett fekvé bámulni a báránnyfelhőket. Nézd már: ma délelőtt leginkább csirkéket, meg tornyokat formáznak az égen, látod? Erre te csak ülsz egy helyben, mint akit odaszögeztek, és egy közönséges bogarat nézel órák óta. Tán bizony megbabonáztak, vagy mi a fene. Mondd meg, mi olyan érdekes azon a nyomorult bogáron? Van hat lába neki, két csápja, randa zöld páncélja, csak mászik némán. Mit törődik veled az a bogár, te ostoba? Mindjárt eltűnik abban a kis lyukban, te meg jól hoppon maradsz. Utána persze csalódottan rám nézel és rázendítesz. Hallgathatom a miákolásodat, hogy így, meg úgy, gazdaasszonykám, miért nem hallgattam a jó szóra, hogy is hagyhattalak magadra egy szerencsétlen féregért! Pedig figyelmeztettél gazdaasszonykám, hogy legfeljebb bekapni lehet meg kiöklendezni. És te még ajándékot is hoztál nekem, tejbe áztatott lepénydarabot, amit úgy szeretek! Igen, itt van a lepény a kötőm sarkában, bár kicsit száraz már. Pedig reggel jól megszívta magát tejjel, hej, de jó szaga van, éreztem már akkor is, mikor a rét felé indultunk. Nagyanyám de jól kitalálta az ebédünket, hogy aranyozza meg a kezét a magasságos. Na jól van Escargot, tudom én, a szíved mélyén nem vagy hálátlan, de a tejbe áztatott lepényt csakis akkor kapod meg, ha a fejecskéddel szépen ide dörgölőzöl, ide, a nyakamhoz. Szép szelíden végig kell simítanod a hátaddal itt, nyakamtól a vállamig, hátadat púposítva, aztán bebújnod hátul a karom alatt, hogy a legkedvesebb dorombolásoddal bírj jobb belátásra. Ekkor, de csakis ekkor engesztelődök meg, s veszem elő a tarisznyából a lepénydarabot.

Ha nem tetszem, eridj hát, fogd meg magadnak a bogarat! Cecile lesz a legjobb barátom helyetted, ha így folytatod. Most ugyan össze vagyunk veszve, de egy szörgolyhónak semmi köze hozzá, miért.

Te nagy hős, te. Megsértődtél, látom a bajuszodon.

Hallgatás – macskaszokás. Pedig énnálam ma igencsak bőviben van a mondóka. Érdekes mostan a dolgok állása mifelénk. Cecile-lel ugyebár kerüljük egymást. Haragszomrád-ot játszunk: miért nem árulja el, hogy kibe szerelmes? Kérdezem, erre elpirul a csacsi, vörös, mint a dinnyebél, aztán fogja magát,

nyelvet ölt és elszalad. Én bezzeg megmondtam neki, mikor két esztendeje szerelmes voltam a Merminod pék kisebbik fiába, a Francois-ba. Az ám, Escargot, te nem ismerhetted Francois-t. Mit is mondhatnék róla? Először is: nem konyít az semmit az apja mesterségéhez, hiába olyan a kiállása, mint a kovácsunké, hogy két búzás zsákot is elcipelne egyszerre. Aztán tavaly aratás előtt beadta az apja egy nagygazdához az állatok mellé. Egyszóval elkerült mitőlünk, no. Úgy hallottam, szép erdők vannak arrafelé és sok levendulamező. Kár, hogy négy napig kellene gyalogolnom, hogy meglátogassam Francois-t.

Hogy szeretem a levendulát! És mennyiféle nő a mi vidékünkön! Apró kék virágú, amely olyan illatos, hogy egyetlen szál elég a ládába, s még vízkeresztkor is érezni a ruhán. Meg ott van az a halvány, rózsaszínes virágú, meg az ezüstös levelű, a tömött, mélylila-kék bugás, meg azok a ritkább, fehér virágúak, na az aztán megdolgoztat, ha rá akarsz akadni, majd leszakad a derekad! Azt hiszem, ebből a fehérből kötnék Francois-nak egy bokrétát, s ő az ingébe rejténé. A szíve mellé. És ha összeszurkodnák, megkérném, mutassa meg a nyomát.

Mit gondolsz Escargot, megmutatná-e valóban?

A számár, titkolózós Cecile szerint vagy ötnapi járőföld is megvan a tanya, ahol Francois béreskedik. Gondolod, megjárnám négy nap helyett három alatt is? Ismersz, megyek én annyit egész nap, mintha nem is két lábam lenne, hanem legalább négy. Mint a kecskék vagy az őzek. Rétről fel és megint le, igencsak megszoktam, mikor Charlotte nagyanyámmal róttuk az erdőket. Kerestük a füveket. Francois-hoz mehetnénk együtt, Escargot. Te rakosgatnád elől a puha talpaidat, én mennék a nyomodban, levendulaszagú mezőkön át, míg csak oda nem érnék ahhoz a tanyához. Engem biztos megismerne Francois, de téged sosem látott. Nicsak, két kis kölyökmacska, mondaná fülig érő szájjal. Vagy nem is: inkább elnémulna, és csak bámulna, mint marha az újkapura. Elvégre tavalytól majdnem kétujjnyit nőttem már, a hajam is hosszabb. Akkor ilyen volt, ekkora, csak a vállam alattig, most meg leér majdnem a derekamra. Milyen kár, hogy színre nem olyan, mint a gesztenyefa termése! Hogy irigylem a Cecile-t hullámos fürtjeiért! Ahogy cikázik rajtuk a napsugár! Az enyém meg, mint az ajtónk elé támasztott cirokseprű, amit már az egerek is megrágtak.

Ha ma délután elindulnánk Francois-ék tanyájára, éppen vasárnapra állítanánk be, misére. Csak az a baj, hogy aztán itthon Charlotte leharapná a fejünket. Pörölne egész nap. Hogy így, meg úgy, meg hogy halálra izgultam magamat miattad, te komisz, komisz lány, ne is lássalak! És három napig még ide a mezőre sem engedne minket. Á, engem nem is vesz észre senki. A Cecile, az

tetszik a fiúknak. Magasabb is nálam valamivel, és karcsúbb, s mennyire szeretném, ha olyan szép kis lábfejem lehetne, mint neki! A környékbeli kölykök körbeveszik, ha kart karba öltve sétálunk a faluban.

Na, igazán, Bourdichon kisasszony, mondja már meg, van-e udvarlója? Lehetnék-e én az udvarlója?

Nagyon szemtelenek tudnak ám lenni a fiúk, de Cecile persze nem veszi komolyan őket. Tréfásan eléjük áll, keze a csípején, így, ahogy mutatom. Hány éves vagy, te csipisz? Így kérdezi, hogy csipisz. Én kilenc, kisasszony, de magának van a legszebb szeme a faluban! Olyan, akár a kutyánké! Várjon meg, öt év múlva feleségül veszem!

No, az kéne csak, dohogja Cecile. Mondjuk is ki: nem akárkinek nyújtja majd a kezét ő, az egy szem Bourdichon lány! Mert nekik szép házuk van. Az apja nemesi származék, még az udvarhoz is bejáratos. A Cecile-éknek van marhájuk, disznaik, meg aztán az a sok csirke, kacska, a dúcban galambok, a ház körül legel vagy tíz kecskéjük. A Cecile meg nem szereti a kecsketejet. Morog, mint a vemhes kutya, hogy ezt a bűdöset ő meg nem issza. Reggeli után meg, ha nem esik az eső, kiszökik a szakácsnéjük mellett a hátsó ajtón, pedig az korántsem könnyű dolog, mert a szakácsnének akkora fara van, mint egy kemence, s rohan hozzám a szilkéjével. Amit nem lötytyintget ki útközben a kecsketejből, azt megihatam. Nem is bűdös, én szeretem. Sziklakóval van a te gyomrod kibélelve, édes kis éhenkórász Jeanne-om. Ezt mondja nekem.

Cecile anyja nem tudja, hogy mi régről barátnők vagyunk. Ha mégis együtt lát minket, ujját felemelve fenyegeti Cecile-t az emeleti ablakból. Még jó, hogy messzebb van a házuk, mi pedig ilyenkor szaladunk, ahogy a lábunk bírja, kacagva. A szoknyasuhogástól nem hallani Cecile anyját, de a mutatóujja szavajárását már jól ismerem. Dagadt ujj van. Jössz el rögtön attól a senkiházitól, ezt mondja az ujj, aztán Cecile anyja csípőre teszi a kezét, és haragosan toppant. Nem várjuk meg, míg ablakot nyit, gyorsan befutunk a házuk oldalához, ahol hatalmas orgonabokrok nőnek. Belsejükben ott a sok remek kuckó, úgyhogy oda bújunk be Cecillel. No, vele aztán jobban lehet sutyorogni, mint egy buta macskával.

Múltkor Cecile elárulta, hogy apja tárgyalásokat folytat – ez valami nagyon komoly dolog lehet – bizonyos Jean-Pilet úrral, akinek nem messzire van majorsága. Gondolhatod, miről tárgyalgatnak annyira, vigyorgott Cecile. Azt mondta, egér legyen, ha nem a férjhezmenetelét rendezgetik annyira. Ő persze nem mehetett be a szobába, holott majd elepedt, hogy csak egy pillantást is vethessen arra az úrra. Ráadásul apjáék kitárták a nagy ablakot, és kísérték a

teraszra.

– Csak hogy engem bosszantsanak – így Cecile. – Hát mire ez a nagy titokzatoskodás? Kisétáltak, ahogy nevezik, friss levegőt szippantani, ami helyett persze vacak pipáikat tömködik krákogva, úgyhogy egy kukkot sem értettem az egész társalgásukból. A ruhámat összefogva akkor nagy ügyesen felmásztam a hatalmas fánkra a ház sarkánál, és onnan jól kilestem, kifélét-mifélét szemeltek ki nekem. Ó, Jeanne, ennél kellemesebb arcot még sosem láttál! Büszke sasorra van, és göndörödő, sötét haja, jaj, a termete meg egyenesen királyi! Smaragdzöld kabátját a meleg ellenére nem vetette le. Gondolhatod, milyen finom modorú és kellemdús úriember lehet!

– Hát belé vagy szerelmes, Cecile? – nyögtem.

– Belé hát! Ki másba?

– De ilyen gyorsan? És honnan tudod, hogy tényleg szerelmes vagy?

Erre meg csak nevetett és azt mondta:

– Ugyan, de buta vagy, hát mindig eszedbe jut az illető. Mamának persze nem említettem, mert szerelemből házasodni szerintem javíthatatlanul romantikus és hiábavaló dolog! Csak az alsóbb néposztályok engedhetik meg maguknak, édes lányom, mi semmiképpen!

Fura dolog ez, Escargot, nem gondolod? Cecile-nek egyáltalán nincs kifogása a férjhez menés ellen, pedig még csak tizenhárom éves, alig valamivel idősebb nálam. Folyvást azt mondja, az olyan jómódú kisasszonyoknak, mint amilyen ő (s itt bájosan pukedlizik egyet), kötelezettségeik vannak a szüleikkel, a családjukkal és egyáltalán, az egész királysággal szemben. Nem tudom mire vélni a dolgot. Még eljegyzést sem tartottak, Cecile-nek máris kész terve van a jövőjéről. No hiszen – a legnagyobb részt a kikocsikázásoknak, késő délelőtti tartó lustálkodásoknak és a kis Jean-Pilet csemeték feletti anyáskodásnak szánja.

– A gyerekeink fele fiú lesz, a fele lány – mondta Cecile.

– Az hogy lehetséges? – csodálkoztam. – A Villardéknál tíz gyerek van, mind fiú, a Pommieréknál meg öt, azok meg lányok mind egy szálig. Hát hogyan lehet azt megcsinálni, hogy ugyanannyian legyenek a fiúk meg a lányok?

Cecile kajánul mosolygott. Tudtam én, hogy a következő percben majd jól kinevet megint.

– Jeanne, tudod-e, hogy lesz a gyerek? – kérdezte tőlem aztán.

Most mondd meg, Escargot, tán valami tudatlan purdénak néz engem ez a Cecile?

– Én bizony tudom – feleltem neki –, mert itt minden gyereket a káposztaágyásban találják meg, de azt még sosem mondta senki, oda hogy

kerülnek szegényké. Biztosan nem is szeretik a káposztát. Én ki nem állom, pedig nem is vagyok már kisbaba. Ha én a jóistennek lennék, rögtön a bölcsőjükbe fektetném a kicsinyeket, hogy anyjuknak-apjuknak ne kelljen a káposztafejek között kutatniuk, pláne esőben ne. Ha meg tél van, ugyan hol találnak a szülők káposztát? És mit lehet tenni, ha rossz a termés abban az évben? Ha a hernyók széthordják az egészséget, mint esztendővel előtte? Igen rosszul találta ki mindezt a jóisten, már megbocsásson érte odafent a magasságos mennyeekben.

Akkor Cecile egészen közel hajolt a fülemhez, és súgott valamit. Úgy látszik, a káposztának semmi köze az egészséghez! Viszont nagyon furcsát mondott a férfinéről! Én azt nem is tudom elhinni, hogy a gyereket csak úgy kihugyozza magából egy férfi, az asszony meg nem szól ez ellen egy szót se, csak tűri. És minek kell ehhez csókolgatni a másikat? Nem is lehet olyan jó érzés az, főleg, hogy egyik-másik férfinak mekkora bajsza van. Csoda, hogy nem birizgálja, meg szúrja belülről az ábrázatját. Cecile erre persze csak a vállát vonogatta. Aztán meg kérdezte, hogy volt-e már nálam paradicsomfőzés? Hát nyáron szok az lenni, mikor majd érik, mondtam. Erre Cecile félrenyelt a röhögéstől. Az ilyen korú lányoknak már hős számjuk van – és magára mutatott. Hogy ő már nagylány. De én sem hagytam ám magam! Én is nagylány vagyok, ha kihúzom magam, alig maradok el a Cecile mellett. Erre aszonta, majd csak akkor leszek nagylány igazából, ha meglesz az első paradicsomfőzésem. Lehet, hogy nyáron, lehet, hogy télen, de biztosan észre fogom venni. De miből? Csakhogy Cecile nem akart tovább beszélni róla.

Néha olyan undok velem. Leült egy rózsabokor alá és bimbókat kezdett tűzögetni a hajába, én meg ottmaradtam a rengeteg kérdéssel a fejemben. Honnan veszek télen paradicsomot? És hogy jön az egészséghez a gyerekcsinálás? És ha ilyen a nagylányság, én köszönöm, nem is kérek belőle! Csupa titok és kétség, amikhez nem férek hozzá. Hirtelen úgy éreztem, mint aki egyedül van az egész világon. Szerettem volna hazaszaladni hozzád, Escargot, és bebújni a meleg nyakacskádba, hogy ujjaimmal a bundádat szántsam.

A kismacskák egészen biztosan nem a káposztában lesznek. Az útszéli, kivájt szemű, sovány macskák ott kölykeznek le az árokparton. Nem a legjobb hely, a szekerek, meg a kihajtott marhák miatt. Vannak napok, mikor több a széttaposott, alvadt, barna macskatetem az úton, mint a béka.

Cecile-lel mi gyerekkorunk óta sülve-főve vagyunk, pedig ők gazdagok, mi meg szegények. És amilyen akaratos, hiába tiltja tőlem az anyja, az egy szem lánya szeszélyeinek bizony ő sem képes ellenállni. A végén úgymint mi győzünk,

igaz-e, Escargot?

– Apám Párizsban volt a héten – mesélte nemrég Cecile. Kalimpált a harisnyás lábával közben. – Sok mindent mesélt ám!

Ilyenkor majd elepedek, csak hogy mielőbb belekezdjen.

– Igazán Cecile! Elmondod, mit? – nyüstöltem.

– Na, jól van. Először is a tavaszi hirtelen melegek miatt nagyon erősek a szagok az utcán. Bűz van egész Párizsban, azt mondja Papa. Viszont a szalonokban finom pacsulit érezni, gondold csak el, írisz, gyöngyvirág, nárcisz, aztán rózsza... Nálunk még alig kezdett levelet hozni! És az előkelő hölgyek kicsiny illatozó zacskókat varratnak a ruhájuk hónaljába! A leheletük sem olyan bűdös, mint a falusiaké. Papát meg is kínálták az udvarnál olyan piperkőcspasztillával, talán pézsma lehet benne? Nekem csak megszagolnom volt szabad, szopogatni nem. És mindenkinek pomádés a haja. Állítólag a legjobban a király kedveli, hogy az udvarhölgyek szobáját is beillatosították. És vannak azok a gyönyörűséges kádak – nem ám fürdődézsák! –, amikbe langyosított tejet meg rózsavizet öntenek a kecses porcelán kancsókból. Ó, Jeanne, milyen lágy és bársonyos lehet az igazán előkelő hölgyek bőre! Aztán ott a sok finomkelme-árus, a rőfösök, gombosok, a divatárus a tengernyi színes pertlivel, pántlikával, függőkkel, zsebkendővel! Elvetődhetne mifelénk is egy ilyen vándorkereskedő!

– Én úgysem tudnék venni a cicomájából... – Néha elszomorodom az elérhetetlen dolgoktól. Cecile persze mondja, mint akiből öntik.

– Aztán a frizurák! Szerencsére Papa remek megfigyelő, Mama is rendre tőle szerzi be az értesüléseit. Megint divat a lokni, de csak fodrász tudja megcsinálni, viszont Mama a tükör előtt megmutatta nekem. Valahogy így kell, hogy felcsavarod kétoldalt, aztán meg a többi csigát megfésülöd... de két rakoncátlan fürtöt meghagysz lelógva... vagy nem...

– Az én hajamból bizony nehéz lenne. Növesztenem kéne előbb.

Cecile nem zavartatja magát.

– Van ám egész sor furcsaság még! Mindenki füstölög. A hölgyek meg tubákolnak, még mise alatt is! Aztán köhécselnek a csipkés zsebkendőikbe, csak az aranyhímzéseik egész vagyont érhetnek! Ha meg szellentenek, és ne neves, mert bizony szellentenek, ráfogják a magukkal cipelt kis ölebükre! Az meg olykor a bögyükre piszkít, de nem bánják, hanem csókolgatják a kis vakarcsokat.

– És hozott valamit a papád?

– Ó, felsorolni is nehéz lenne! Egy új kalapot strucctollakkal, mogyorószínűben, aztán szalagot, meg korall fülönfüggőt, és csemegéket is, csokoládét. Már kétszer ittam, csuda finom, de sokat nekem nem szabad, mert

Mama szerint hízekony vagyok, mint ő. Mintha dupla hordót kötöttek volna a derekára, nem gondolod? Nem hiszem, hogy én valaha is akkora tudnék lenni... És Mamának velencei üveg pohárkészletet hozott a Papa, meg egy könyvet, képzeld, az a címe, hogy A durrantás művészete. Hú, állítólag nagyon tréfás...

Cecile megígérte, hogy egyszer felpróbálhatom a mogyorószínű tollas kalapot, és talán megszagolhatom a csokoládét is. Kis aranyozott tégelyben van, az anyja szekrényébe zárva, de Cecile minden gond nélkül ki tudja csenni.

Senkiházi, annak tart a Cecile anyja, no. Mert mink viskóban lakunk, nekik meg szép házuk van mellettünk.

– Nem volt ez így mindig – mondja Charlotte nagyanyám elsötétülő arccal. Sokat mesél nekem a régi dolgokról. Gyerekkorában egy hófehér mosdótálat kapott, a sarokban állt a szobájában. Most is megvan, csak hát nem fehérlik azon már semmi, úgy megette az idő meg a rozsdá. A szobája ott volt, ahol most a Cecile-ék kaszálója kezdődik, nem messze a mi viskónktól.

Nagyon, nagyon szeretném megkóstolni a csokoládét, Escargot!

Charlotte mindig mondja, ne egyem magam a múlt miatt, főképp azért a múltért ne, amiről nem is tehetek. Igaz lehet, bár elég keveset tudok még a múltból, Charlotte csak akkor mesél, ha jobb napja van, ha viszont elkapja a mélabú, nagyokat hallgat. Nem mesél nekem sem anyámról, sem apámról, akiket sohasem ismertem.

Unalmas most az erdő, Escargot, nem úgy találod? Elmehetnénk inkább megnézni magunkat a patak vizében. Te majd legfeljebb vízipoloskákat kapkodsz a víz tetejéről, remek multság lesz!

Escargot bogara elszaladt. Sok volt a dolgunk, úgyhogy vettem a nagyobbik kast, hogy körbekutassam a mezőt, meg a közeli erdőszéleket. Gyászos képpel somfordált utánam.

Amióta elmúltam tizenkettő, egyre többször jut eszembe, milyenek lehettek a szüleim?

Apámat széles vállú, magas embernek képzem, dús, kusza fürtökkel, mint a Francois-é. Ügyes kezű és éles eszű, megjavítja a kerítést, megfoltozza akár a lyukas agyagkorsót is, mindenhez van érzéke. Mindig csinál valamit, képtelen dologtalanul, egy helyben ülni a ház előtt. Nagyon szereti anyámat. Munka közben néha odalép hozzám, s a derekát átölelve hatalmas cuppanós csókot nyom az arcára, a nyakára. Anyámat szép bőrű, szép szemű nőnek gondolom, akinek kellemesek a vonásai, még ha nem is a falu legirigyeltebbje. A kezén meglátszik a mezei és a ház körüli munka, mégis mindig simogat, olyankor nem érezni keze

érdességét. Inkább édes kéz az, ahogy el-elidőzik az arcomon. Kese színű, rakoncátlan hajamat biztosan apámtól örököltem, álmodozó szememet meg anyámtól. A gondolataimban mindig boldogok vagyunk, s folyton nevetünk. Esténként meggyújtjuk a birka-faggyú gyertyát, amely bűdös is, füstös is, s hogy lássunk valamit, egymáshoz közel összebújunk körülötte.

Anyám ölébe vesz, rám teríti szoknyája szélét. Apám a mezőről jön, tarka madarokról mesél. A tűzhelyen megpirítja nekem a kenyeret, amit a napszámért kapott. De nem is lenne az apám, ha nem hozott volna hozzá két marék faszedret, amiből őket is kínálom, a többit pedig magamba tömöm. Feketére festi a fogunkat, anyám apámon nevet, apám rajtam, én anyámon. Egy ágyunk van, nekem középre ágyaznak. A fejem fölött az egyszerű párnán összeérintik kezüket.

Behunyom a szememet a fűben fekve, és látom őket, kézen fogva mennek az erdei úton, a felhőket nézegetik, néha lopva megcsókolják egymást és mosolyognak. Charlotte ilyenkor a gyógyfüveiről szőtt hosszú magyarázatokkal ránt vissza a földre.

– Figyelsz te egyáltalán, Jeanne? – fürkészi az arcomat. – Rám bíztak, hát nekem kell felelnem a boldogulásodért.

Ezután órákig csak magyaráz nekem, hogy már majd leesik a fejem a helyéről. Kezdi azzal, hogy a nadálytő valóságos csodanövény.

Fekélyre jó ez – pergeti a kezében egy darabját –, az undorító, nedvedző fekélyekre, amikből már a csont is kilátszik, kikukucskál a külvilágra, körülötte, mint száradt só, olyan a bőr. Ne bámulj Jeanne, hanem figyelj! A parasztok lábszárát gyakorta szétcsapja a kocsirúd, a kapa. Vagy farkascsapdába lépnek. Merthogy cipőjük nincs, de ha lenne is, a farkascsapda ellen nem jó az sem, mert az egyből leszaggatja a cipőt, a bőrrel, inakkal együtt. Ezért mindig viszünk nadálytőlevelet is. Friss lenne a legjobb, de télre már csak a szárítottból marad, főzetnek. Ha az is kevés van, néha alig elég borogatásnak. Megértetted?

Bólintok. Charlotte mindig azt mondja, a fekélyes lábú emberek tekintete a könnyfátyolon át is meleg. Ha magával visz, magam is látom, ahogy a növény nedvei lassan szivároghat behatolnak a sebbe, a húsig. Ilyenkor csendben ülök, figyelem, ahogy kötést készít, körbetekeri a sovány lábszárakon, bokákon. Hátról előre vezeti a vászoncsíkot, a végét kétféle hasítja, s megbogozza. Így, mondja kedvesen, s nyugtató kezét az ember karjára teszi.

Úgy száll ki a lélek az emberből, hogy nagyanyám tenyere melegíti röptében.

Vagy ott van a ligetszépe. De sokszor hántottam már le szárának vékony, szakadós külső rétegét, hogy görcsös köhögés elleni forrázatot csináljunk belőle!

Charlotte folyton mondja, hogy mifelénk mintha köhögne mindenki. Köhögnek a parasztyerekek a kofákkal csúfolódtukban, ahogy szaladnak mellettük, útban a piac felé, egy-egy gyümölcsdarabot, kenyérvéget remélve. A kofák is, míg a hátsó kertben kora reggel szedett, még eső verte, poros zöldségeiket rendezgetik, mind elébb és elébb helyet szorítva a szebbnek, a harmatosabbnak. Rekedten harákol a vásárbiztos, míg mocskos tenyerébe szorítja a helypénzt, és veszekedik az almát csóró béreslegényekkel. A béreslegények, akik megszáradt sárral kevert kapadohányt tömködnek pipájukba, és lopva seggen veregetik az asszonyaikat kísérő cselédek. Köhécselnek a cselédek, akik a káposztával, apró krumplival és halott szemű kacsákkal nehéz kosarat viszik úrnőjük után a piacról. És köhögnek maguk az úrnők is, akik nem igen bírják a kocsik mögött maradó, parasztyerekek szaladó lábától felvert, fojtogató porfelhőt. Hogy kinek kéne elsőként ligetszépetea? Ezt onnan lehet tudni, ki akarja kiköpni a tüdejét a köhögéstől még akkor is, mikor már rég elült a por, elhalt a kocsizaj.

Csudára szeretem a piacot!

Ó, mi mindent vennék! Ha majd szezonja lesz, oissel-i barackot legelőbb, aztán mandulát, meg azokat a hatalmas, zamatos almákat, amikbe ha beleharapsz, kétfelől csurog a lé az öledbe. Ezért megszidnak, mert foltos marad a ruha, és hidegben nem lehet kimosni, különben meghűlhetek. Na, attól nagyon kell óvakodni! A folt előtt tartom a karomat, hátha észre sem veszi. Jeanne, gyere már, úgy állsz ott, mint egy faszent, tán a földbe gyökereztél?

Nagyanyám messze elöl jár, a kosárra mutogat:

– Egyedül fogom cipelni? – néz vissza rám fejcsóválva.

Ezer és egy illat van a piacon. Fénylő, barnára sült kacsát hoznak a parasztasszonyok Rouenből, alig lehet odaférni a sok lurkótól, akik nyakukat nyújtogatva kapdossák a csöppenő zsírt, aztán kezüket a gatyájuk szárába kenik. Charlotte újra és újra elmondja, ezeket a kacsákat nem vágják, hanem pusztá kézzel fojtják meg a gazdaasszonyok, hogy vérük szétáramoljon a húsban, még ízletesebbé téve azt. Ingyencfalat ám az ilyen! Vér van mindenütt: a disznófejáros sikálatlan, durva deszkáiról csöpög le frissen, az elpotyogtatott belsőségdarabokon marakodó kutyák pofájáról csurran kétfelé barnásan, ahogy egymást kergetik végig a piacon, dühödt acsarkodással. A sülő vérnek is fura szaga van, de szeretem. Hát még, ha hagymával dobják forró zsírra!

Most a gyümölcsárusok a legvígabbak: böjtidőben vagyunk, virágvasárnap után. A gazdák megszórják a földjeiket sóval, hogy oda ne találjanak a boszorkányok. De a húsvét még odébb van. Ilyenkor sok fogy az árujuktól, mert a módosabbaknak legfeljebb almát meg epret szabad vacsorázniuk. Az

asszonyágok persze a cselédjeikkel jönnek, köztük vannak a tavaszi nagymosásra az úri házakhoz szegődött lányok, akik dolguk végeztével odébbállnak, ezért az arcukat sem érdemes megjegyezni. Nincs rajtuk szép, mert eldurvultak és lármásak, káromkodnak, egymást csipdesik – megszokták, hogy nagy hangon tárgyaljanak a pataknál, kútnál, ahová a mosnivalót viszik, vagy vízért mennek.

– Mi másfélék vagyunk, ugye, Charlotte? – kérdem a piacon nagyanyámat.

– Már miért lennénk másfélék? Mire gondolsz?

– Mert mosni magunk mosunk minden évszakban. Epret azt én még nem ettem, vacsorára meg kétfélét szokunk: krumplit ecetben, vagy pasztinákat, amihez a pataktól szedünk egy kis csalánt. Szerintem azt nem is szeretik a boszorkányok, mert megcsípi a valagukat.

Charlotte erre úgy nevet, mint egy süldőlány.

Nagy kosarakban vittük ki a növényeket. Csomókba kötözve varádics, ligetszépe, kamilla. Itt vannak aztán a menták, nő vagy hatféle is a környéken, nem tudom megállni, hogy néha meg ne simítsam valamelyik levelét, aztán hosszan szagolgom. A nyakamba, hónaljamba is kenek egy keveset. A vevő elég kevés máma. Előbb csak kerülgetnek minket, aztán egyik is, másik is megszagolja a csomókat. Mennyiért adja a kamillát? Mondom. Elnyúlik a kövér képük, akár a szekérnyom. Finnyáskodva visszalökik, mert nincs ma pénz. Jaj, pedig nagyon kéne, mert lázas a két nagyobbik gyerek. Ezekről Charlotte tojást kér, vagy lisztet, vagy néhány karórépát. És mennyiért adja a rozmaringot? Ó, azért legyen elég pár szem krumpli is, mondják vigyorogva.

Öklendeztető íze van a macskamenta forrázatának, de a lázat leviszi reggelre. Leginkább gyerekekkel kell megitatnunk, akik alig valamivel fiatalabbak nálam, s meghűltek az árokparton, vagy a faluszéli pocsolyákban ugrálva. Egész nap ki vannak csapva, míg anyjuk-apjuk a mezőn dolgozik. Ezek a kölykök délután éhségükben már az árokból a gyomokat rágják, s felhólyagosodott szájjal mennek haza, ha csak csalánt találtak. Vagy lopnak. A házuk előtt, a napmelegtől elbóbiskoló öregasszonyokhoz osonnak, s kiszedik a kenyérdarabkát, ami a vénségek fogatlan szájából rágáskor a kötényük ráncába esett. Holott olyan kicsiny morzsák ezek, amiket a hangyák hordanak el a házfalak mentén. A kis csavargók ebből élnek nap nap után. Többet enni csak reggel kapnak, mielőtt a felnőttek elmennek napszámba. S mire azok hazajönnek késő este, a lurkók már olyan fáradtak, nincs is erejük enni. De nem is jut annyi ennivaló számukra, mint hat-hét éves bátyjuknak, aki maga is napszámos már,